

APEL HRVATSKIH ZNANSTVENIKA ZA AKTIVIRANJE SVIH RESURSA RH SA CILJEM SPASA PLEMENITE PERISKE OD IZUMIRANJA

Poštovani,

ovim se pismom obraćamo predsjedniku Republike Hrvatske, predsjedniku Vlade i predsjedniku Hrvatskoga sabora, ali i cijeloj hrvatskoj javnosti s ciljem poduzimanja hitnih mjera očuvanja i spasa od izumiranja mediteranske i jadranske endemske vrste školjkaša, plemenite periske (*Pinna nobilis*).

Periska je strogo zaštićena vrsta i zakonskom regulativom određena je njena zaštita kao i hitne mjere postupanja kod ugroza strogo zaštićenih vrsta. Danas nažalost svjedočimo izumiranju ove vrste pred našim očima. Osnovom zajedničke suradnje građana i znanstvenika u kvarnerskom području zabilježena je još nekolicina živih populacija odnosno pojedinih jedinki. Nažalost, pregledom stručnih osoba ustanovljeno je da su i ove populacije zaražene te se može očekivati da će i ove preostale žive jedinke prema dosadašnjem iskustvu u vrlo kratkom roku uginuti u svom prirodnom okolišu.

Mediji su javnosti već prosljedili informacije znanstvenika i nadležnog Ministarstva o pomorima plemenite periske. Uzrok pomora je nova vrsta parazita koji je od 2016. godine bio glavni uzročnik masovnih pomora uz španjolske obale. Bolest se u roku četiri godine proširila po cijelom Sredozemnom moru. U Jadransko more ušla je 2019. godine kad su prvi masovni pomori zabilježeni u južnom, te srednjem, a 2020. dospjela je i do sjevernog Jadrana. Brzo širenje bolesti povezano je s morskim strujama, a sigurno mu pogoduje povećanje temperature mora uzrokovano klimatskim promjenama. Naime, patogen koji napada i uzrokuje smrtnost periski osjetljiv je na temperature niže od 14°C.

U gradu Krku se u petak 11. rujna 2020. održao znanstveno- stručni skup uz podršku predsjednika Republike Hrvatske. Na skupu su sudjelovali znanstvenici i stručnjaci koji provode istraživanja i poduzimaju mjere očuvanja plemenite periske u Hrvatskoj. U završnoj raspravi konstatirano je izuzetno brzo širenje zaraze, izvan svih očekivanja, te da se u cilju učinkovitih mogućih rješenja i spasa ove vrste od izumiranja moraju poduzeti hitne raspoložive pravne mjere te provesti dodatna ulaganja u očuvanje vrste u kontroliranim uvjetima. Znanstvena istraživanja zahtijevaju određene protokole i vrijeme, a u slučaju plemenite periske bolest napreduje takvom brzinom da se istraživanja zbog izumiranja vrste neće moći dovršiti u potrebnom obimu s ciljem učinkovitih rješenja.

Znanstvena istraživanja u Hrvatskoj pokazala su da u Jadranskom moru osnovni uzročnik pomora nije samo parazit već i bakterija, a u mnogim uginulim primjercima nije nađen niti jedan od ova dva spomenuta patogena. Pretpostavlja se da postoje i drugi mogući uzročnici pomora kao što su virusi ili dolazi do pada imuniteta vrste zbog dramatičnih promjena u okolišu kojima svjedočimo. Svjesni problema i činjenice da se jedino brzim mjerama može očuvati ova strogo zaštićena vrsta, Aquarium Pula svojom je inicijativom uspostavio *ex situ* infrastrukturu s ciljem očuvanja periske u kontroliranim uvjetima. Uz velike napore djelatnika, stručnjaka i ograničenim financijskim sredstvima u pulskom Akvariju ulažu se naponi za spas još petnaestak nezaraženih primjeraka te ozdravljenju 30 zaraženih primjeraka plemenite periske. Kako je ovo jedini centar u Hrvatskoj koji je osnovom vlastitih iskustava uspio u očuvanju vrste *ex situ*, znanstvenici su mišljenja da je slične centre potrebno uspostaviti uzduž jadranske obale gdje već postoji infrastruktura za uzgoj mlađi morskih organizama. Također treba omogućiti većem broju stručnih osoba mogućnost brzog izdvajanja još preostalih živućih primjeraka, posebnim legitimnim dekretom jer je brzina poduzimanja mjera izdvajanja još preostalih živih primjeraka iz prirodne sredine i smještaj u kontrolirane uvjete za sad jedina učinkovita mjera za spas ove vrste važne na nacionalnoj i europskoj razini.

Stoga se obraćamo svima, građanima da i dalje surađuju sa znanstvenicima i dojavljuju primijećena naselja periske, posebno ako uoče žive primjerke, znanstvenim institucijama da dio svoje infrastrukture i znanja stave na raspolaganje za potrebna istraživanja, a odgovornima u provođenju zakonskih regulativa i donošenju odluka na nacionalnoj razini da poduzmu hitne legitimne mjere za očuvanje ove strogo zaštićene vrste kao i daju odgovarajuću podršku ulaganju u infrastrukturu potrebnu za očuvanje vrste u kontroliranim uvjetima.